

**CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE
I UTRUDNIAJĄCE UDZIELANIE
SKUTECZNEJ POMOCY OSOBOM
DOŚWIADCZAJĄCYM
PRZEMOCY W RODZINIE
W WOJEWÓDZTWIE
WARMIŃSKO-MAZURSKIM**

**Raport z wyników ankiety
przeprowadzonej w listopadzie 2017 r.**

ZUM W OLSZTYNIE
WARMIŃSKO-MAZURSKIE
J. Anna Jabłonna-Kuszyńska
SPECJALISTA REKURSA
Właściciel: Anna Jabłonna-Kuszyńska

p.o. KIEROWNIKA ODDZIAŁU

Ewa Korycka
GŁÓWNY SPECJALISTA

Olsztyn, 2017 rok

GŁÓWNY SPECJALISTA

Kamilla Duk
6.01. 2018

Spis treści

WSTĘP.....	2
1. CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE UDZIELANIU SKUTECZNEJ POMOCY OSOBOM DOŚWIADCZAJĄCYM PRZEMOCY W RODZINIE.....	3
2. CZYNNIKI UTRUDNIAJĄCE UDZIELANIE SKUTECZNEJ POMOCY OSOBOM DOŚWIADCZAJĄCYM PRZEMOCY W RODZINIE.....	7
3. PODSUMOWANIE WYNIKÓW ANKIETY.....	10
4. REKOMENDACJE	11
Słownik skrótów.....	12
Spis wykresów.....	12

WSTĘP

Zadanie 2.4.1 wynikające z „Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020” (Monitor Polski z 2014 r. poz. 445) nakłada na wojewodę badanie skuteczności pomocy udzielanej rodzinom dotkniętym przemocą w rodzinie, w tym opracowanie raportów i analiz czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc tym osobom.

W związku z powyższym w październiku 2017 roku w Centralnej Aplikacji Statystycznej przekazano wszystkim powiatowym centrom pomocy rodzinie i ośrodkom pomocy społecznej z terenu województwa warmińsko-mazurskiego (135 jednostek – 116 gmin, w tym 2 na prawach powiatu i 19 powiatów) ankietę pn. „Czynniki sprzyjające i utrudniające udzielanie skutecznej pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie w 2017 roku”.

Pytania do ankiety zostały przygotowane w oparciu o wyniki badania przeprowadzonego w 2016 roku. Pytania uszeregowano według skali natężenia występowania danego czynnika w odczuciu respondentów z 2016 roku. Ankieta składała się z 2 części i zawierała pytania zamknięte. Poproszono respondentów o wskazanie:

- jednego czynnika, który obecnie w największym stopniu ułatwia udzielanie pomocy osobom doznającym przemocy w rodzinie,
- jednego czynnika, który powinien wystąpić, aby ułatwić udzielanie pomocy osobom doznającym przemocy w rodzinie,
- jednego czynnika, który w największym stopniu utrudnia udzielanie pomocy osobom doznającym przemocy w rodzinie.

Wydział Polityki Społecznej otrzymał za pomocą Centralnej Aplikacji Statystycznej odpowiedzi od wszystkich jednostek biorących udział w badaniu.

Niniejszy raport został opracowany na podstawie analizy otrzymanych danych. Badanie przeprowadzono 7 lat po wejściu w życie nowelizacji ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. 2015 r., poz. 1390), w szóstym roku obowiązywania Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. Nr 209, poz. 1245)

1. CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE UDZIELANIU SKUTECZNEJ POMOCY OSOBOM DOŚWIADCZAJĄCYM PRZEMOCY W RODZINIE

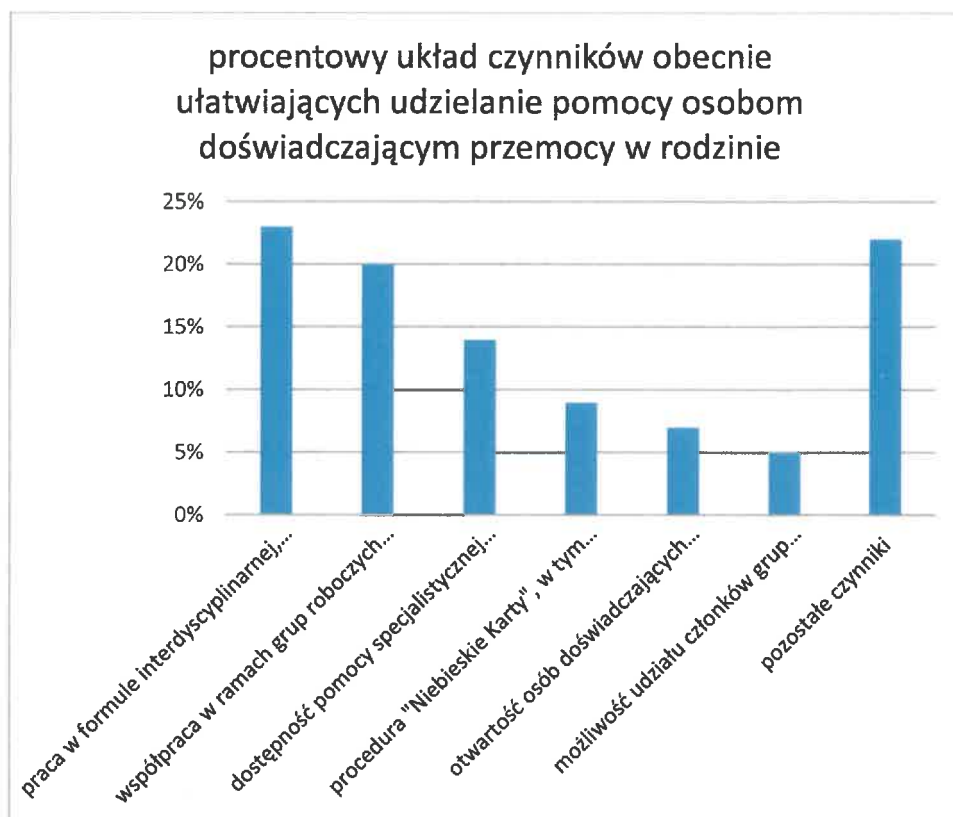
W ankiecie wskazano do wyboru szesnaście czynników, spośród których należało wybrać jeden, w największym stopniu obecnie ułatwiający udzielanie skutecznej pomocy oraz jeden pożądanym, który powinien wystąpić, aby ułatwić udzielanie pomocy osobom doznającym przemocy w rodzinie:

1. praca w formule interdyscyplinarnej, w tym udział specjalistów w działaniach na rzecz rodziny,
2. współpraca w ramach grup roboczych przedstawicieli innych instytucji niż pomoc społeczna i Policja,
3. procedura „Niebieskie Karty”, w tym gotowe formularze oraz ustalony ogólny schemat działania,
4. skompletowanie dokumentacji w ramach procedury "NK" wykorzystywanej w postępowaniu prowadzonym przez organy ścigania i wymiar sprawiedliwości,
5. możliwość udziału członków grup roboczych/zespołu interdyscyplinarnego w cyklicznych szkoleniach, podnoszących kwalifikacje w zakresie interwencji oraz współpracy w grupie,
6. rozpowszechnianie aktualizacji informacji na temat dostępności do specjalistycznej pomocy dla osób doznających przemocy w rodzinie, w tym znajomość miejsc i osób udzielających pomocy,
7. prowadzenie lokalnych działań profilaktycznych w placówkach oświatowych, programów i warsztatów, kampanii podnoszących świadomość społeczności nt. przemocy i przeciwdziałania przemocy,
8. otwartość osób doświadczających przemocy w rodzinie na działania pomocowe oraz prowadzenie indywidualnego planu pomocy, dostosowanego do potrzeb danej osoby,
9. dostępność do pomocy specjalistycznej (psychologa, prawnika, terapeuty),
10. funkcjonowanie samopomocowych grup wsparcia,
11. działalność punktu informacyjno-konsultacyjnego,
12. działalność ośrodka interwencji kryzysowej,
13. działalność ośrodka wsparcia,
14. działalność punktu interwencji kryzysowej,
15. działalność specjalistycznego ośrodka wsparcia,
16. działania prowadzone przez asystenta rodziny.

Respondenci najczęściej wskazywali sześć niżej wymienionych czynników, które obecnie ułatwiają udzielanie skutecznej pomocy:

1. praca w formule interdyscyplinarnej, w tym udział specjalistów w działaniach na rzecz rodziny – 23%,
2. współpraca w ramach grup roboczych przedstawicieli innych instytucji niż pomoc społeczna i policja – 20%,
3. dostępność pomocy specjalistycznej (psychologa, prawnika, terapeuty) – 14%,
4. procedura "Niebieskie Karty", w tym gotowe formularze oraz ustalony ogólny schemat działania – 9%,
5. otwartość osób doświadczających przemocy w rodzinie na działania pomocowe oraz prowadzenie indywidualnego planu pomocy, dostosowanego do potrzeb danej osoby – 7%,
6. możliwość udziału członków grup roboczych/ zespołu interdyscyplinarnego w cyklicznych szkoleniach, podnoszących kwalifikacje w zakresie interwencji oraz współpracy w grupie – 5%,
7. pozostałe czynniki łącznie – 22%.

Wykres nr 1

Źródło: opracowanie własne

Na podstawie analizy odpowiedzi udzielonych przez respondentów można stwierdzić, że udzielaniu skutecznej pomocy osobom doznającym przemocy w rodzinie sprzyja realizacja zadań w formule interdyscyplinarnej przez przedstawicieli instytucji wskazanych w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w tym udział w działaniach na rzecz rodziny specjalistów niezbędnych do realizacji planu pomocy.

Szeroka dostępność pomocy specjalistycznej ma duże znaczenie, w tym przede wszystkim możliwość skorzystania osób doświadczających przemocy z porad psychologa, prawnika oraz terapeuty.

Respondenci wskazywali również jako czynnik ułatwiający udzielanie pomocy istnienie standardów postępowania w sytuacji podejrzenia wystąpienia przemocy w rodzinie zapisanych w procedurze „Niebieskie Karty”.

Kolejnym, ważnym z punktu widzenia osób i instytucji udzielających pomocy czynnikiem ułatwiającym niesienie pomocy jest postawa osób doświadczających przemocy w rodzinie, ich otwartość na działania pomocowe wynikające z indywidualnego planu pomocy, dostosowane do ich potrzeb.

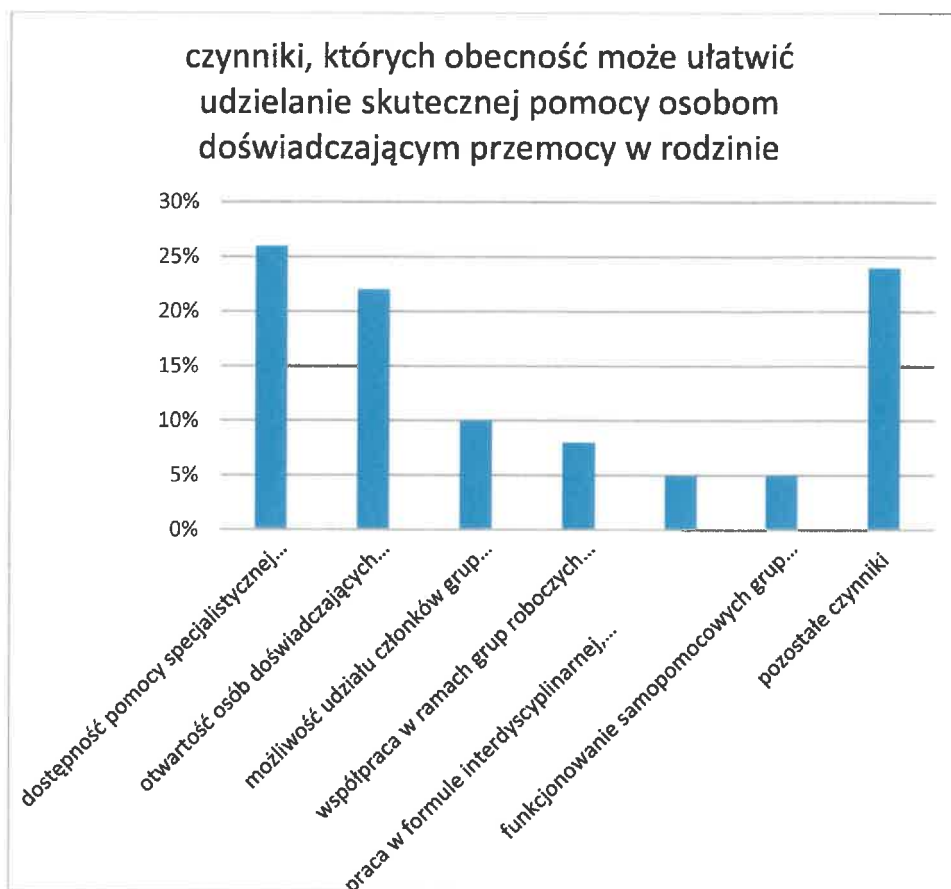
Instytucje pomocy społecznej wskazują również jako czynnik ułatwiający udzielanie pomocy podnoszenie kwalifikacji w zakresie interwencji oraz współpracy w grupie członków grup roboczych i zespołów interdyscyplinarnych w trakcie cyklicznych szkoleń.

Wyżej wskazane czynniki obecnie ułatwiają niesienie pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie.

Spośród czynników, które powinny wystąpić aby ułatwić udzielanie pomocy, najwięcej wskazań respondentów dotyczyło sześciu niżej wymienionych:

1. dostępność pomocy specjalistycznej (psychologa, prawnika, terapeuty) – 26%,
2. otwartość osób doświadczających przemocy w rodzinie na działania pomocowe oraz prowadzenie indywidualnego planu pomocy, dostosowanego do potrzeb danej osoby – 22%,
3. możliwość udziału członków grup roboczych/zespołu interdyscyplinarnego w cyklicznych szkoleniach, podnoszących kwalifikacje w zakresie interwencji oraz współpracy w grupie – 10%,
4. współpraca w ramach grup roboczych przedstawicieli innych instytucji niż pomoc społeczna i policja – 8%,
5. praca w formule interdyscyplinarnej, w tym udział specjalistów w działaniach na rzecz rodziny – 5%,
6. funkcjonowanie samopomocowych grup wsparcia – 5%,
7. pozostałe czynniki łącznie – 24%.

Wykres nr 2

Źródło: opracowanie własne

Analiza wyników odpowiedzi respondentów wskazuje również brakujące czynniki, których wystąpienie wpłynęłoby korzystnie na skuteczność udzielanej pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie, w tym za najważniejszy, najczęściej wskazywany należy uznać zbyt niską dostępność pomocy specjalistycznej (psychologicznej, prawnej, terapeutycznej).

Kolejnym pożądanym czynnikiem ułatwiającym udzielanie pomocy zdaniem respondentów jest otwartość osób doświadczających przemocy na planowe działania pomocowe dostosowane indywidualnie do ich potrzeb.

Umożliwienie podnoszenia kwalifikacji w formie cyklicznych szkoleń członkom grup roboczych i zespołów interdyscyplinarnych w zakresie interwencji oraz współpracy w grupie, zdaniem uczestników może stanowić czynnik ułatwiający udzielanie skutecznej pomocy.

Zaangażowanie we współpracę na rzecz osób doświadczających przemocy przedstawicieli instytucji tworzących w myśl ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie grupę roboczą, innych niż Policja i pomoc społeczna, powinno korzystnie wpłynąć na interdyscyplinarność i tym samym ułatwić udzielanie skutecznej pomocy.

Działalność samopomocowych grup wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie również może stanowić czynnik ułatwiający udzielanie im skutecznej pomocy.

2. CZYNNIKI UTRUDNIAJĄCE UDZIELANIE SKUTECZNEJ POMOCY OSOBOM DOŚWIADCZAJĄCYM PRZEMOCY W RODZINIE

W ankiecie wskazano do wyboru dwadzieścia pięć czynników, spośród których należało wybrać jeden, w największym stopniu utrudniający udzielanie skutecznej pomocy:

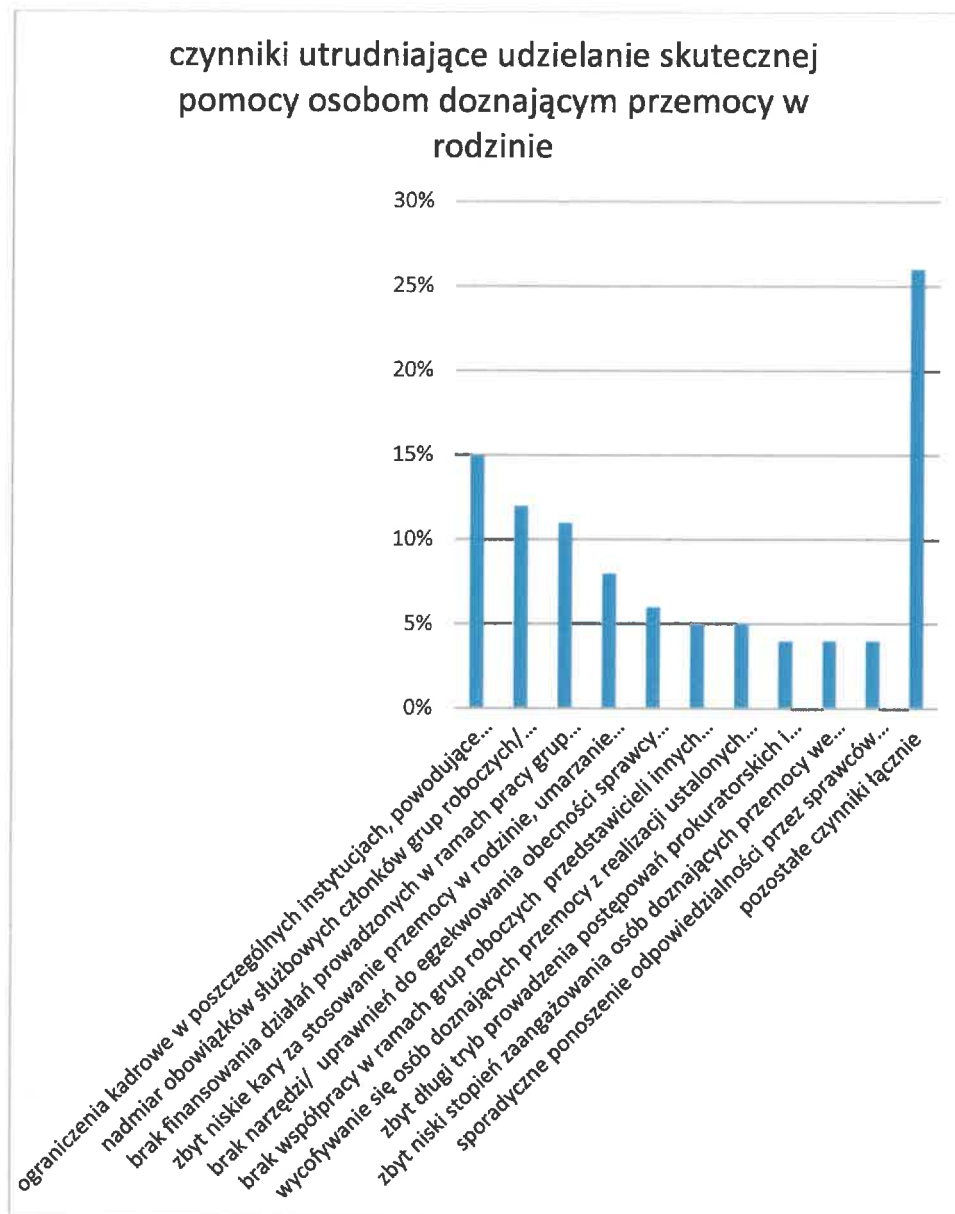
1. brak finansowania działań prowadzonych w ramach pracy grup roboczych/zespołów interdyscyplinarnych,
2. niedostosowanie formularzy procedury „Niebieskie Karty”, w tym brak miejsca na wskazanie daty urodzin/nr pesel, zbyt obszerny formularz,
3. nadmiar obowiązków służbowych członków grup roboczych/zespołów interdyscyplinarnych, ograniczający dyspozycyjność w podejmowaniu działań,
4. ograniczenia kadrowe w poszczególnych instytucjach, powodujące spiętrzenie obowiązków oraz przerzucenie ciężaru odpowiedzialności za realizację procedury „NK” na przedstawicieli ośrodków pomocy społecznej,
5. niski poziom wiedzy przedstawicieli ochrony zdrowia i oświaty w zakresie realizacji procedury „NK”,
6. brak współpracy w ramach grup roboczych przedstawicieli innych instytucji niż pomoc społeczna i Policja,
7. zbyt długi tryb prowadzenia postępowań prokuratorskich i sądowych w związku z przemocą w rodzinie,
8. brak narzędzi/uprawnień do egzekwowania obecności sprawcy przemocy na posiedzeniach grup roboczych/ zespołu interdyscyplinarnego,
9. zbyt niskie kary za stosowanie przemocy w rodzinie, umarzanie postępowań, co powoduje wzrost poczucia bezkarności sprawców,
10. brak wystarczających środków finansowych w budżetach samorządów na szkolenia dla członków grup roboczych/zespołu interdyscyplinarnego,
11. brak superwizji dla członków grup roboczych,
12. niewielka ilość szkoleń z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz duża odległość do ośrodków szkolących,
13. brak środków finansowych na zatrudnienie specjalistów, powodujący zbyt małą ich dostępność,
14. niewystarczająca ilość placówek udzielających specjalistycznej pomocy,
15. niewystarczająca ilość samopomocowych grup wsparcia,
16. zbyt niskie nakłady finansowe lub ich brak na realizację działań profilaktycznych,
17. funkcjonowanie w świadomości społecznej stereotypów i przekonań dotyczących przemocy,
18. brak zainteresowania społeczności lokalnej udziałem w warsztatach przybliżających tematykę przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
19. zbyt niski stopień zaangażowania osób doznających przemocy we współpracę z grupą roboczą/zespołem interdyscyplinarnym,
20. wycofywanie się osób doznających przemocy z realizacji ustalonych działań,

21. uzależnienie osoby doznającej przemocy od sprawcy przemocy,
22. sporadyczne ponoszenie odpowiedzialności przez sprawców przemocy za jej stosowanie, powodujące poczucie bezkarności,
23. brak w zasobach gminy mieszkań chronionych, które umożliwiają odseparowanie od sprawcy przemocy członków rodziny doznających przemocy,
24. społeczne przyzwolenie na przemoc, w tym utożsamianie jej ze środowiskiem dysfunkcyjnym,
25. niechęć społeczna do reakcji w sytuacji wystąpienia przemocy.

Respondenci najczęściej wskazywali dziesięć niżej wymienionych czynników, które ich zdaniem utrudniają udzielanie skutecznej pomocy:

1. ograniczenia kadrowe w poszczególnych instytucjach, powodujące spiętrzenie obowiązków oraz przerzucenie ciężaru odpowiedzialności za realizację procedury „NK” na przedstawicieli ośrodków pomocy społecznej – 15%,
2. nadmiar obowiązków służbowych członków grup roboczych/zespołów interdyscyplinarnych, ograniczający dyspozycyjność w podejmowaniu działań – 12%,
3. brak finansowania działań prowadzonych w ramach pracy grup roboczych/zespołów interdyscyplinarnych – 11%,
4. zbyt niskie kary za stosowanie przemocy w rodzinie, umarzanie postępowań, co powoduje wzrost poczucia bezkarności sprawców – 8%,
5. brak narzędzi/uprawnień do egzekwowania obecności sprawcy przemocy na posiedzeniach grup roboczych/zespołu interdyscyplinarnego – 6%,
6. brak współpracy w ramach grup roboczych przedstawicieli innych instytucji niż pomoc społeczna i Policja – 5%,
7. wycofywanie się osób doznających przemocy z realizacji ustalonych działań – 5%,
8. zbyt długi tryb prowadzenia postępowań prokuratorskich i sądowych w związku z przemocą w rodzinie – 4%,
9. zbyt niski stopień zaangażowania osób doznających przemocy we współpracę z grupą roboczą/zespołem interdyscyplinarnym – 4%,
10. sporadyczne ponoszenie odpowiedzialności przez sprawców przemocy za jej stosowanie, powodujące poczucie bezkarności – 4%,
11. pozostałe czynniki łącznie – 26%.

Wykres nr 3

Źródło: opracowanie własne

Zdecydowanie największe utrudnienie w udzielaniu skutecznej pomocy, zdaniem respondentów stanowią ograniczenia kadrowe w poszczególnych instytucjach, powodujące spiętrzenie obowiązków oraz przerzucenie ciężaru odpowiedzialności za realizację procedury „NK” na przedstawicieli ośrodków pomocy społecznej.

Nadmiar obowiązków służbowych członków grup roboczych, zespołu interdyscyplinarnego ogranicza ich dyspozycyjność w podejmowaniu działań na rzecz osób doświadczających przemocy.

Brak finansowania działań grup roboczych i zespołów interdyscyplinarnych w ramach procedury „Niebieskie Karty” stanowi element ograniczający spectrum tych działań.

Negatywnym czynnikiem, utrudniającym udzielanie skutecznej pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie są zbyt niskie kary za stosowanie przemocy w rodzinie, umarzanie postępowań powodujące poczucie bezkarności sprawców.

Brak narzędzi i uprawnień do egzekwowania nieobecności osoby, co do której istnieje przypuszczenie, że stosuje przemoc w rodzinie, na posiedzeniach grup roboczych lub zespołu interdyscyplinarnego stanowi kolejny czynnik utrudniający udzielanie skutecznej pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie.

3. PODSUMOWANIE WYNIKÓW ANKIETY

Należy zauważyć, że respondenci zarówno w 2017 roku, jak też we wcześniejszych badaniach wskazywali współpracę interdyscyplinarną, jako najważniejszy czynnik ułatwiający udzielanie skutecznej pomocy.

W wyniku analizy porównawczej czynników, które ułatwiają udzielanie skutecznej pomocy i czynników, których wystąpienie powinno się do tego przyczynić, należy zauważyć, że większość czynników została wskazana w obydwu grupach. Najczęściej były wskazywane:

1. praca w formule interdyscyplinarnej, w tym udział specjalistów w działaniach na rzecz rodziny,
2. współpraca w ramach grup roboczych przedstawicieli instytucji innych niż pomoc społeczna i Policja,
3. dostępność pomocy specjalistycznej (psychologa, prawnika, terapeuty),
4. otwartość osób doświadczających przemocy w rodzinie na działania pomocowe oraz prowadzenie indywidualnego planu pomocy, dostosowanego do potrzeb danej osoby,
5. możliwość udziału członków grup roboczych, zespołu interdyscyplinarnego w cyklicznych szkoleniach, podnoszących kwalifikacje w zakresie interwencji oraz współpracy w grupie.

W przypadku czynników utrudniających udzielanie skutecznej pomocy, podobnie jak w latach ubiegłych, respondenci wskazywali:

1. ograniczenia kadrowe w poszczególnych instytucjach, powodujące spiętrzenie obowiązków oraz przerzucenie ciężaru odpowiedzialności za realizację procedury „NK” na przedstawicieli ośrodków pomocy społecznej,
2. nadmiar obowiązków służbowych członków grup roboczych/zespołów, interdyscyplinarnych, ograniczający dyspozycyjność w podejmowaniu działań,
3. brak finansowania działań prowadzonych w ramach pracy grup roboczych/zespołów interdyscyplinarnych.

4. REKOMENDACJE

Wnioski wypracowane w oparciu o zrealizowane badanie ankietowe, sprawowany nadzór nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz wyniki kontroli przeprowadzonych w jednostkach samorządu terytorialnego, stały się podstawą do wypracowania następujących rekomendacji:

1. Działania podejmowane na rzecz rodzin dotkniętych przemocą muszą być prowadzone z uwzględnieniem interdyscyplinarności.

W związku z tym w skład grup roboczych, muszą być powoływani bezwzględnie przedstawiciele wszystkich podmiotów niezbędnych do objęcia rodziny kompleksowym i wieloaspektowym wsparciem. Konieczny jest udział przedstawiciela oświaty w osobie pedagoga lub nauczyciela w sytuacji, gdy w rodzinie dotkniętej przemocą są dzieci w wieku szkolnym.

Należy zapewnić udział przedstawiciela ochrony zdrowia, nie tylko w sytuacji gdy w rodzinie występuje choroba, ale także w przypadku, gdy w rodzinie są małe dzieci nie objęte systemem oświaty. Obowiązkowy jest udział kuratora sądowego w przypadku orzeczonego dozoru wobec sprawcy przemocy.

Wszyscy członkowie grup roboczych realizując procedurę „Niebieskie Karty”, muszą mieć określone, zgodnie z ich kompetencjami i możliwościami, zadania do realizacji, które powinny być wpisane w indywidualny plan pomocy rodzinie.

2. Praca w grupach roboczych musi odbywać się na zasadzie partnerstwa i współpracy. Żaden z przedstawicieli nie może czuć się uprzywilejowany i występować w grupie jako ekspert czy głos doradczy. Wszyscy pracują na równych prawach i są w takim samym stopniu zobowiązani do realizacji indywidualnego planu pomocy oraz dokumentowania podjętych czynności. Należy w sposób ciągły rozpowszechniać wśród społeczności lokalnej informacje na temat dostępności pomocy w zakresie uzyskania specjalistycznego poradnictwa. Powyższe działanie należy prowadzić z wykorzystaniem lokalnych zasobów, w tym instytucji i miejsc, gdzie ludzie się spotykają lub działają razem np.: domów kultury, klubów, świetlic, sklepów, zakładów opieki zdrowotnej, przystanków autobusowych, miejsc targowych oraz lokalnych środków masowego przekazu.

3. Niezbędne jest zwiększenie w każdej gminie dostępności do poradnictwa specjalistycznego. Wskazane jest, aby osoby dotknięte przemocą miały możliwość skorzystania w swojej gminie z pomocy nie tylko pracownika socjalnego, ale również psychologa, prawnika czy pedagoga. Dlatego też, uzasadnione wydaje się funkcjonowanie w każdej gminie punktu konsultacyjnego oferującego konsultacje oraz podstawową pomoc psychologiczną i prawną. Działalność punktów konsultacyjnych udzielających pomocy w związku z problemem alkoholowym współwystępującym z problemem przemocy w rodzinie, mogłoby być finansowane np. ze środków pochodzących z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych.

4. Praca zarówno z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie, jak i z osobami ją stosującymi, wymaga szczególnej wiedzy i umiejętności. Dlatego też, należy zapewnić osobom działającym na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie zapewnienie możliwości rozwoju ich umiejętności interpersonalnych, np. poprzez specjalistyczne szkolenia. Tematyka szkoleń powinna uwzględniać zagadnienia dotyczące nawiązywania kontaktów z ofiarą przemocy w rodzinie i sprawcą przemocy w rodzinie, identyfikowania i wzmacniania ich zasobów, motywowania do zmian, skutecznej komunikacji. Szkolenia powinny być prowadzone przede wszystkim metodami interaktywnymi - warsztatowymi, ćwiczeniowymi.

Słownik skrótów:

„NK” – procedura Niebieskie Karty

ZI, zespół – zespół interdyscyplinarny

GR – grupa robocza

OPS – ośrodek pomocy społecznej

Spis wykresów:

Wykres nr 1 Procentowy układ czynników obecnie ułatwiających udzielanie skutecznej pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie..... str. 4

Wykres nr 2 Procentowy układ czynników, których obecność może ułatwić udzielanie skutecznej pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie.....str. 6

Wykres nr 3 Procentowy układ czynników utrudniających udzielanie skutecznej pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie..... str. 9